

УДК 619:616.995.1:639.127.2(477.74)

ПРИРОДНО-ВОГНИЩЕВІ ГЕЛЬМІНТОЗИ ВОДОПЛАВНОЇ ПТИЦІ В ГОСПОДАРСТВАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Богач М.В.

Одеська дослідна станція ННЦ «ІЕКВМ»

Гельмінтози суттєво впливають на збереження, вирощування молодняка та продуктивність дорослої птиці, чим завдають птахівництву значних збитків. Так, у дорослої птиці знижується несучість та зменшується вгодованість, у молодняка гельмінти зумовлюють значне відставання у рості і розвитку, а за значної інтенсивності призводять до його загибелі від виснаження та інтоксикації продуктами метаболізму. Паразитичні черви сприяють проникненню в організм інфекційних та бактеріальних хвороб [1].

В останні два десятиріччя моніторинг гельмінтозів водоплавної птиці у господарствах України майже не проводився, а відомі дані стосуються лише окремих господарств або областей [2].

У більшості випадків гельмінтози серед водоплавної птиці значно поширені внаслідок стаціонарності і носять природно-вогнищевий характер. В окремих господарствах та в індивідуальних власників качки і гуси утримуються спільно на штучних або природних непроточних водоймах, які, в залежності від пори року, заселені багаточисельними безхребетними і, в свою чергу, є проміжними хазяями різних видів гельмінтів [3].

До природно-вогнищевих захворювань водоплавної птиці належить стрептокарроз, ехінуриоз, філікольоз, простогоніоз, дрепанідотеніоз, та лігульоз. Деякі з цих гельмінтозів (стрептокарроз, ехінуриоз і філікольоз) в ряді господарств є причиною значного відходу молодняка [4, 5]. Основна роль у поширенні природно-вогнищевих гельмінтозів належить диким водоплавним і болотним птахам, які можуть постійно перебувати або зупинятись на водоймах під час міграції або перельоту.

Одним із факторів, який сприяє поширенню вказаних інвазій є напівекстенсивна система ведення галузі, особливо в індивідуальному секторі та у невеликих господарствах при якій упродовж декількох років утримується власне батьківське поголів'я птиці, виводиться і вирощується молодняк на одній і тій самій території.

Метою нашої роботи було визначити показник екстенсивності та інтенсивності природно-вогнищевих гельмінтозів у водоплавної птиці в господарствах різних форм власності Одеської області.

Матеріали і методи. Дослідження проводили упродовж 2008-2009 років серед домашньої водоплавної птиці, що утримувалась у господарствах різних форм власності Овідіопольського, Білгород-Дністровського, Кілійського, Великомихайлівського та Ширяєвського районів Одеської області, які спеціалізуються на вирощуванні племінної та товарної птиці, а також у ряді присадибних господарств. Відомості про загальну епізоотичну ситуацію з інвазійних хвороб птиці в господарствах отримували з первинної ветеринарної документації управління ветеринарної медицини.

Після аналізу епізоотологічної ситуації в господарстві з підлоги пташників відбирали проби посліду (не менше 20 проб від кожної групи), які досліджували в лабораторії паразитології Одеської дослідної станції ННЦ «ІЕКВМ» методом флотації [6].

Збір гельмінтів проводили шляхом повних гельмінтологічних розтинів за методом К.І. Скрябіна (1928) вимушено або планово забитих 72 свійських гусей та 111 качок. Визначення гельмінтофауни у дикої водоплавної птиці проводили після відстрілу гусей і качок в період полювання в Придунайських та Придністровських плавнях. Методом неповного гельмінтологічного розтину досліджено 32 качки (нірок-білолобий) *Vesphala claudula*, 19 качок-крякв *Anas platyrhynchos* та 12 диких гусей *Anseres anser*. Видову належність гельмінтів визначали за методикою В.А. Потьомкіної [7].

Безхребетних, які є проміжними хазяями трематод та цестод птиці, відловлювали у водоймищах (узбережжя Сухого та Хаджибейського лиманів) гідробіологічним сачком і, шляхом відпрепарування кишечнику з подальшою його мікроскопією за допомогою біокулярної лупи було досліджено 106 рачков-гамарусів *Cammarus lacustris* та 63 дафнії *Daphnia magna*.

Результати досліджень. За даними звітності обласного управління ветеринарної медицини в господарствах різних форм власності Одеської області на даний час нараховується 576,8 тис. голів качок та 317,5 тис. голів гусей з яких лише 76,3 тис. голів качок та 65,4 тис. голів гусей знаходиться в різних сільгоспприємствах області.

Гельмінтокопрологічними дослідженнями 198 зразків посліду від гусей сільськогосподарських підприємств Овідіопольського, Роздільнянського, Великомихайлівського та Ширяєвського районів, які утримуються в закритому режимі (без доступу до природних водойм) виявили трихостронгільозну інвазію з EI від 18,6 % до 41,2 %. При розтині загиблих 52 гусей визначили інтенсивність вказаної інвазії, яка була від 8 екз. до 21 екз. Водночас, у 12 гусей були виявлені капілярії (EI – 25 %) з інтенсивністю від 3 екз. до 11 екз.

Племінні гуси з ВАТ «Заря» Роздільнянського району були уражені капіляріозною інвазією (EI – 27,2 %), II – від 5 екз. до 8 екз. та дрепанідотеніозною (EI – 6,4 %). Неповним гельмінтологічним розтином 22 гусей з цього господарства у 3 голів виявили цестоди 1 екз. та 4 екз. *Drepanidotaenia lanceolata*. За анамнезтичними даними з'ясовано, що ці гуси у молодому віці утримувались на іншому відділку господарства і мали вільний доступ до ставка.

У результаті гельмінтологічного розтину домашніх гусей, що утримувались в зоні берегової смуги Сухого лиману, встановлено наявність ехінуриозної інвазії з екстенсивністю 12-14,6 % та з інтенсивністю від 4 до 9 екз./птицю. Ехінурії локалізувалися в залозистому шлунку переважно на границі з м'язевим шлуночком. Гельмінти досить глибоко проникали в стінку шлуночка до м'язевого шару, утворюючи сполучнотканинні вузлики завбільшки з горошину. Більш тяжкий перебіг ехінуриозної інвазії був у гусенят 3-4 місячного віку.

Гельмінтокопрологічними дослідженнями 136 зразків посліду від гусей присадибних господарств Одеської області реєстрували дрепанідотеніозну – EI 5,9 %, та ехінуриозну – EI 3,4 %, трихостронгільозну – EI 27,1 %, капіляріозну – EI 12,1 %, та амідостомозну – EI 8,5 % інвазії. Слід зазначити, що у 6,1 % досліджуваної птиці реєстрували змішану трихостронгільозно-дрепанідотеніозну та капіляріозну інвазії у різних варіаціях.

У качок племінних та товарних сільськогосподарських підприємств області реєстрували ураження трихостронгільодами – 8,7 % та гангулетеракідами – 18,1 % дослідженого поголів'я. Інтенсивність трихостронгільозної інвазії була від 9 до 33 екз./птицю, гангулетеракідозної – від 23 до 52 екз./птицю. Поголів'я качок племінного господарства ФГ «Манько» Великомихайлівського району було благополучне з інвазійних захворювань упродовж останніх п'яти років, але, упродовж 2009 року, у птиці усіх вікових груп, реєстрували гангулетеракідозну інвазію з екстенсивністю 11,2 %, що пов'язано із завезенням з іншого відділку підрощеного племінного молодняка для поповнення батьківського стада.

Розділ 7. Паразитологія

Серед качок присадибних та фермерських господарств Іванівського, Великомихайлівського та Березівського районів, які мали доступи до природних водойм (ставки, мілководні з повільною течією річки) реєстрували філікольозну інвазію з екстенсивністю 28,2 % та інтенсивністю від 9 до 36 екз./птицю. Збудники захворювання паразитували в тонкому кишечнику, викликаючи катаральне запалення слизової оболонки з ознаками геморагічного ентериту. Паразити порушували цілісність усіх шарів кишкової стінки, спричиняючи крововиливи.

У результаті розтину відстріляних 19 качок (нирок-білолобий), вилучених з плавнів ріки Дністер Біляєвського району встановлено, що 7 птахів (36,8 %) уражені сингамозною інвазією з інтенсивністю від 3 до 11 екз./птицю. З 23 нирків-білолобих, відстріляних у Придунайських плавнях (Кілійський район), у 5 реєстрували нематодозну інвазію з EI 21,7 %, спричинену стрептокарами з інтенсивністю від 2 екз./птицю до 5 екз./птицю. Нематоди локалізувались під кутикулою м'язевого шлунку. З досліджених 42 качок у 3 птахів (7,1 %), реєстрували змішану інвазію, спричинену сингамусами та стрептокарами.

При розтині 27 качок-крякв у 6 птахів (22,2 %) реєстрували стрептокарозну інвазію з інтенсивністю від 2 до 3 нематод. У кишечнику інших 3 птахів (11,1 %) виявили дрепанідотенії 2, 3 та 6 екз. відповідно.

При огляді кишечника від 18 диких гусей, відстріляних на території сільськогосподарських угідь Білгород-Дністровського, Тарутинського та Кілійського районів, у 6 птахів (33,3 %) в сліпих виростах товстого кишечника виявили гангулетеракиси (II від 3 до 8 екз./птицю). Водночас, у 5 гусей (27,7 %) виявлено ураження залозистого шлунку ехінуриозною інвазією з інтенсивністю від 3 до 6 екз./птицю. З числа досліджених диких гусей у 2 птахів (11,1 %) реєстрували змішану інвазію, спричинену гангулетераками та ехінуриями.

При дослідженні проміжних хазяїв трематод та цестод водоплавної птиці зі 106 рачків-гамарусів *Cammarus lacustris*, вилучених з Сухого та Хаджибейського лиманів, в кишечнику 7 рачків виявили личинки стрептокар II яких становила від 1 до 3 екз., а показник екстенсивності склав 6,6 %. Личинки стрептокар були інцистовані, мали округлу форму, всередині спірально скручені і містились в м'язах голови рачків.

При дослідженні 63 дафній *Daphnia magna* у 4 виявили личинки ехінурії розмірами близько 1,0-1,5 мм. Екстенсивність складала 6,3 % при інтенсивності від 1 до 2 личинок.

Висновки.

1. У птахогосподарствах різних форм власності Одеської області, які розводять та утримують гусей і качок найпоширенішими інвазіями є трихостронгільозна з EI (18,6-41,2) %, капіляріозна (12,1-27,2) %, дрепанідотеніозна (5,9-6,4) %, ехінуриозна (1,8-3,4) % та філікольозна (12,6-28,2) % з різною інтенсивністю.

2. Дикі гуси уражені на 33 % гангулетеракідозною та 27 % ехінуриозною інвазіями, а дикі качки – стрептокарозною (21,7 %), сингамозною (36,8 %) та дрепанідотеніозною (11,1 %) інвазіями.

3. Проміжні хазяї трематод та цестод водоплавної птиці, рачки-гамаруси, Сухого та Хаджибейського лиманів на 6,6 % уражені личинками стрептокар при II від 1 до 3 екз.

4. Основна роль в поширенні природно-вогнищевих гельмінтозів належить диким водоплавним птахам.

5. Факторами, що сприяють поширенню вогнищево-природних гельмінтозів, є сумісне перебування птиці громадського та індивідуального секторів на водоймах до яких також має доступ дика водоплавна птиця. Поширенню геогельмінтів сприяє порушення гігієнічних умов утримання домашньої птиці в приміщеннях і вугулах.

Список літератури

1. Павленко, С.В. Моніторинг гельмінтозів свійської птиці в господарствах Дніпропетровської та Запорізької областей і заходи профілактики [Текст] / С.В. Павленко, І.І. Коваленко, Т.В. Маршалкіна, Г.В. Заїкіна // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2008. – №91. – С. 352-355.
2. Короленко, Л. Моніторинг гельмінтозів водоплавної птиці в господарствах степової зони України та лікувально-профілактичні заходи [Текст] / Короленко Л., Коваленко І., Маршалкіна Т., Заїкіна Г. // Ветеринарна медицина України, 2008. – №1. – С. 27-29.
3. Павленко, С.В. Роль природного й антропогенного факторів у поширенні гельмінтозів водоплавної птиці [Текст] / С.В. Павленко, М.В. Темний, Л.І. Луценко // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2008. – №91. – С. 355-357.
4. Шевцов, А.А. Ветеринарное значение гельминтозов гусей и уток на Украине [Текст] / А.А. Шевцов // Проблемы паразитологии: тезисы докл. V науч. конф. Украинского республиканского научного общества паразитологов. – Киев, 1967. – С. 304-306.
5. Богач, М.В. Ехінуриоз домашніх гусей [Текст] / М.В. Богач, Л.Є. Бездетко, В.П. Монастирлі // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2008. – №91. – С. 60-62.
6. Котельников, Г.А. Методические рекомендации по диагностике гельминтозов сельскохозяйственных птиц [Текст] / Г.А. Котельников, И.И. Коваленко. – Москва, 1989. – 24 с.
7. Потемкина, В.А. Гельминтозы домашних птиц [Текст] // В.А. Потемкина. – М.: Сельхозгиз, 1960. – 235 с.

NATURELLY-SOURCE HELMINTHES OF WATERFOWL IN ECONOMIES OF ODESSA AREA

Bogach N.V.

Odessa Experimental Station of National Scientific Center 'Institute of Experimental and Clinical Veterinary Medicine'

Data about distribution of naturally-source helminthes among ducks and geese in the economies of different patterns of ownership of the Odessa area with character of motion of invasion, and the indexes of extensiveness and intensity of invasion among a wild waterfowl are presented in the article.